

Iskolaőrség: a kontroll hatalom

Ma fogadta el az Országgyűlés az iskolaőrséget bevezető törvényt, amely már szeptembertől komoly változást hoz a diákok és tanárok mindennapjaiba. Az új szabályozás egy régóta fennálló valós problémára reagál, annak megoldására azonban alkalmatlan, és ártalmas eszközökkel él. Bár a jogszabály-tervezet indokolásában nem részletezi, az iskolai erőszak jelenléte nem új keletű, hanem évtizedes jelenség, amellyel az oktatás szinte minden szereplője találkozhatott már. A fizikai és verbális formákat öltő erőszak egyaránt mérgezi a diákok, a tanárok és a szülők egymás közti kapcsolatait, és olyan környezetet teremt, amelyben sem a gyermek tanuláshoz való joga, sem a gyermek mindenek felett álló érdeke nincs szem előtt tartva.

Ma fogadta el az Országgyűlés az iskolaőrséget bevezető [törvényt](#), amely már szeptembertől komoly változást hoz a diákok és tanárok mindennapjaiba. Az új szabályozás egy régóta fennálló valós problémára reagál, annak megoldására azonban alkalmatlan, és ártalmas eszközökkel él. Bár a jogszabály-tervezet indokolásában nem részletezi, az iskolai erőszak jelenléte nem új keletű, hanem [évtizedes jelenség](#), amellyel az oktatás szinte minden szereplője találkozhatott már. A fizikai és verbális formákat öltő erőszak egyaránt mérgezi a diákok, a tanárok és a szülők egymás közti kapcsolatait, és olyan környezetet teremt, amelyben sem a gyermek tanuláshoz való joga, sem a gyermek mindenek felett álló érdeke nincs szem előtt tartva.

Álláspontunk szerint, a kormány által benyújtott törvényjavaslat által kínált megoldások – ahogy azt 2012-ben az iskolakerülés felszámolására bevezetett rendészeti módosítások esetén az [Alkotmánybíróság is kifejtette](#) – csupán „a probléma tüneti kezelését” jelentik. Az iskolai erőszak azonban egy komplex strukturális probléma, aminek a felszámolásához elérhetőek a gyermekjóléti szakértőket, pedagógusokat, szülőket és diákokat is bevonó érdembeli [megoldások](#), és alkalmazhatóak lennének az ország legtöbb iskolájában már most is, ha a kormányzat ezeket részesítené előnyben a kontrollgyakorlással szemben

Az agresszió rendszerszintű probléma

Az agresszív viselkedés, az erőszakos magatartás csupán tünetei a sokkal mélyebben gyökerező társadalmi problémáknak, amelyek feloldására a jogalkotó ezúttal sem tesz kísérletet. Az [erőszakos viselkedési formák](#) jellemzően konfliktusos helyzetek kezelésére irányuló, sokszor a békés megküzdési stratégiák ismerete híján alkalmazott reakciók, amelyeket felerősíthetnek a különböző társas környezetekben megjelenő minták, például a bizonytalan családi háttér, a biztonság és szeretet hiánya és az elhanyagoltság érzet. Az autoriter, fenytésen alapuló nevelési módszerek nyomán szintén az erőszakos viselkedési formákat [sajátítja el](#) a kiskorú, és teszi azt saját eszköztára részévé -az erőszak erőszakot szül. Ezekre a kihívásokra a gyermekkel kapcsolatba kerülő állami intézményrendszernek különböző támogató mechanizmusokkal a [gyermekvédelmi szakértőkkel együttműködve](#) kell fellépnie, így az iskolapszichológusi, családsegítői hálózat kiterjesztésével, dialógus teremtésével az oktatás egyes szereplői között.

A tanárképzésből hiányzik a szakmai felkészítés az erőszak kezelésére

Hibás lenne azonban az iskolai erőszak középpontjába kizárólag a diákot helyezni, hiszen az oktatásban a gyermek egy olyan szolgáltatást vesz igénybe, amelyet az állam kötelezően nyújt

az iskolarendszeren és végső soron a tanáron keresztül. Felmerül tehát a kérdés, hogy vajon a tanárok milyen konfliktuskezelési mechanizmusokkal rendelkeznek. Mit tanul egy tanárképzésben résztvevő hallgató az iskolákban óhatatlanul felmerülő konfliktusos helyzetekről és azok feloldásáról? A [tanárok képzési és kimeneti követelményeit szabályozó EMMI rendelet](#) alapján a tanári felkészítés - pedagógiai, pszichológiai ismeretek elsajátítása, gyakorlat szerzése - az egész tanárképzés legfeljebb harmadát (100 kredit) teszik ki, a fennmaradó részben a szaktárgyi képzésben vesznek részt az osztatlan tanárszakos hallgatók. E tanári felkészítés fele az egyéni iskolai gyakorlatból, negyede pedig a szaktárgyi tanítási gyakorlatból és a szakmódszertan elsajátításából áll. [A képzés fennmaradó negyedében](#) esik csak szó valódi pszichológiai kérdésekről, pedagógiai tapasztalatokról, az iskolai közösségek szocializációs hatásainak megismeréséről. A konfliktuskezelés, erőszakmentes kommunikáció az osztatlan tanárképzés kötelező kurzusain belül nem hangsúlyos.

Mi szükséges a megoldáshoz? - Az iskola, mint a konfliktuskezelés színtere

Az iskola szerepe a szocializáció folyamatában túlmutat az egyenletek és az évszámok megtanulásánál. Az iskolai légkör, színterek, kapcsolatok egy fiatal életében a család és az iskolán kívüli kortárs csoportok után a harmadik legfontosabb tér a társas viszonyok, többek közt a konfliktusok megoldásának elsajátítására, ezért az iskolának nagy hangsúlyt kell fektetnie a tanulók [konfliktuskezelési módszereinek](#) a fejlesztésére. Ha egy diák agresszióval reagál egy adott helyzetre, az nem azt jelenti, hogy ő egy agresszív személy, hanem azt, hogy még nem sajátította el az adott helyzetben alkalmazandó erőszakmentes megoldást. Az iskola feladata, hogy a diákjait felkészítse a helyes konfliktuskezelésre, ha azonban az iskola erővel és gumibottal reagál a konfliktusokra, akkor azzal nem megelőzi, hanem legitimálja és tovább erősíti az [erőszak kultúrájának](#) a kiépülését.

Amennyiben az iskolai konfliktus és az iskolai agresszió megszüntetése a cél, úgy az iskolai közeg egészére kell fókuszálni, nem elég különálló esetekként nézni az erőszakos cselekményeket. A [Békés Iskolák program](#) például a teljes iskolai légkör megváltoztatására törekszik, ahol tanárok, diákok és a szülők is részt vesznek az erőszakmentes környezet megteremtésének folyamatában. Egy másik, a kormányzat által is támogatott program, az [ENABLE](#), amelynek középpontjában a társas tanulás és az érzelmi intelligencia fejlesztés áll, egy harmadik megoldás pedig a Finnországban kidolgozott [konfliktusmegelőző program](#), a KIVA is bizonyítottan működik. E három átfogó program mellett számos rövidebb távú, kreatív megoldást is találunk a mai magyar gyakorlatban, de mindegyikben közös, hogy az elszigetelt esetek felszíni kezelése helyett a teljes intézményi légkörre fókuszálnak.

A cél eléréséhez elengedhetetlen egy biztos szakértői csapat, amely képes az adott iskolában megvalósítani a képzéseket, foglalkozásokat. Az oktatási kormányzat folyamatosan emeli az iskolapszichológusok számát, 2018 szeptemberétől pedig megjelentek az iskolákban az [iskolai szociális segítők](#), amely szerepkörök nagyon jól illeszkednek a konfliktus és agresszió megelőzését célul tűző folyamatokba. Azonban az 1000 diákra jutó egy szociális munkás, és a 500 fő fölött alkalmazható egy iskolapszichológus még így is kevés. A fent említett szakmai segítségen kívül európai országokban elterjedt gyakorlat, hogy a tanteremben úgynevezett pedagógus asszisztensek segítik a tanárok munkáját. A szerepkör Magyarországon is létezik, azonban sajnos sokkal kevésbé elterjedt. Az iskolák így nagyrészt az eleve [túlterhelt](#) tanárookra támaszkodhatnak, ha egy nagyszabású agresszió megelőző programot szeretnének bevezetni.

A megfelelően bevezetett iskolai konfliktuskezelő mechanizmusokat és preventív megoldásokat nyújtó programokat egy jól működő családsegítő-, és gyermekvédelmi

jelzőrendszerrel kell kiegészíteni ahhoz, hogy az iskolai agresszió és erőszak csökkenjen. Az iskolaőrség bevezetése ezzel szemben nem megoldás, csupán a hatalom egyik [társadalmi egyenlőtlenségeket fenntartó eszköze](#).

Több a kár, mint a haszon: az iskolaőrség alkalmazása

Az iskolaőrség bevezetése nem kiegészíti, hanem felváltja a fent felsorolt bizonyítottan hatásos ám mégis súlyosan alulfinanszírozott programokat, és egy sor veszélyt rejt magában, úgy mint a pedagógiai megoldások háttérbe szorítása, a diák-tanár viszony gyengülése, a fiatalok kriminalizálása, az iskolai elköteleződés csökkenése és a társadalomban való boldogulás aláásása.

Ahol rendőr van az iskolában, ott a tanárok jellemzően [kevésbé vesznek részt](#) a konfliktusok kezelésében. Az iskolaőri tevékenységek tehát felváltják a képzett pedagógusok által gyakorolt fegyelmezési módszereket, a diákok hibái pedig tanulság helyett büntetést von maguk után. A fegyelmező szerep átengedése csökkenti a tanárok intézményben képviselt morális tekintélyét, és gyengíti a [tanárok és diákok közti bizalmi viszonyt](#). A tanárok kulcsszerepet játszanak a diákok szocializációjában, ezért a köztük lévő bizalom csökkenése gyengíti a diákok iskola felé való elköteleződését, a közösségbe való bevonódásunkat és a sikeres iskolavégzés lehetőségét is rontja. Bizalom híján a fiatalok kisebb eséllyel néznek a pedagógusokra mint követendő mintára, és az esetleges támogató családi háttér hiányában ezzel egy újabb példaképet veszítenek, tovább [gyengítve](#) a boldoguláshoz szükséges szociális hálójukat. A támogató kapcsolatok létfontosságú elemei a közösségbe történő beilleszkedésnek, és így a lemorzsolódás megelőzésének is.

A tanárok és pedagógiai módszereik háttérbe szorítása mellett az iskolaőrök alkalmazása [kriminalizálhatja](#) a diákokat, növelve a kirekesztettség és a lemorzsolódás esélyét. Az iskolai szabályok és társadalmi normák (például az illem) megszegésének büntetőeszközökkel való „megoldása” gyakran rendőrségi eljárást eredményez olyan esetekben is, amelyeket fegyelmi eljárásokkal is el lehetne intézni az iskolában. Bár az iskolai szabályok megszegése a legtöbb esetben nem közvetlenül vezet büntetőeljáráshoz, sok esetben maga az ór általi számonkérés miatt lesznek súlyosabbak a következmények a diákokra nézve. Ehhez gyakran a diákok [hatósági fellépésre adott](#) reakciója vezet, hiszen az őrök nem kezelik, hanem büntetik a szabályszegést, ami a diákokban a tanulás helyett az ellenállást erősíti. A szabályszegés esetén tehát az iskolaőr fellépése sokszor eskalálhatja a kialakult konfliktust és további, ezen a ponton már a diák és az ór közti konfrontációhoz vezethet, a diákra nézve pedig hosszútávú negatív következményei lehetnek..

Külföldi kutatási eredmények bizonyítják, hogy a nem tudatos attitűdök, az előítéletes gondolkodás is befolyásolhatja az iskolaőrök fellépését. Ennek sokszor az a következménye, hogy aránytalanul gyakrabban és komolyabb büntetésekkel sújtják a valamilyen (vélt vagy valós) védett tulajdonsággal rendelkező diákokat, így a romákat, fogyatékkal élőket vagy LMBTQ embereket. A sérülékeny csoporthoz tartozó vagy sajátos nevelési igényű diákok esetében a rendészeti intézkedéssel járó fegyelmezés során nő az esélye az aránytalan büntetés kiszabásának is, amely kikövezi az [iskolából a börtönbe](#) vezető utat. Ez a folyamat rendszerszintű diszkriminációt valósít meg: nem csak újratermeli az egyenlőtlenségeket, de tovább is mélyíti a szakadékot a különböző társadalmi csoportok között.

Az aggályokat csak tovább növeli, hogy a törvény szerint az iskolaőrre nem vonatkoznak a szolgálati jogviszonyban foglalkoztatottakra vonatkozó [garanciák, és a rendvédelmi hivatás](#)

etikai alapelvei sem, így míg a rendőr a törvényi rendelkezéseknek megfelelően, részrehajlás nélkül köteles intézkedni, ez a szabály nem vonatkozik az iskolaőrökre, vagyis nem világos, hogy milyen szempontok alapján fognak intézkedni. Az iskolaőr nem köteles részrehajlás nélkül eljárni, illetve olyan munkáltatói utasítást is végrehajthat, amely akár bűncselekmény elkövetéséhez is vezethet. Az iskolaőrség összetett veszélye abban rejlik, hogy nem csak akkor ártalmas a gyakorlat, ha az őrk aktívan gyakorolják a rendfenntartó szerepüket, hanem akkor is, ha csak dísznek vannak az iskolában.

Az iskolaőrök jelenléte ijesztő, barátságtalan érzést kelt a diákokban, akik így nemkívánatos személyekként érezhetik magukat pont a fejlődésüket és jólétüket szolgálni hivatott intézményben. A fegyvelmező eszközök, például a bilincs, gázspray és a gumibot normalizálása az iskolai környezetben - ha csak vizuális szinten is - azt az üzenetet közvetítik a fiatalok felé, hogy potenciális szabályszegőkként tekintenek rájuk. A környezet diákok irányába közvetített elvárásai kihatnak a tanulók önértékelésére, teljesítményére és a társadalomban betöltendő szerepükről alkotott képükre. Azok a diákok, akik azt látják, hogy a környezetük nem bíz bennük, nagyobb eséllyel teljesítenek gyengén mind tanulmányi, mind szociális tekintetben, azonosulnak a feljuk közvetített üzenettel, hogy potenciális szabályszegők, elkövetők és tanulás helyett büntetést érdemelnek, ezért ennek megfelelően is viselkednek. A kapásból szabályszegőként kezelt emberekből nagyobb eséllyel lesznek valódi szabályszegők, ami egyrészt megcáfolja az iskolaőrség problémamegelőző funkcióját, másrészt ismételten bizonyítja, hogy rendészeti eszközök helyett az erőszak felszámolásához az iskolai kontextus egészét fejlesztő, szakértők által kínált megoldásokra van szükség.

Évtizedes nemzetközi tapasztalat és széles körű kutatás bizonyítja, hogy az iskolaőrök alkalmazása nem hogy nem csökkenti az iskolai erőszakot, de újratermeli a társadalmi egyenlőtlenségeket. Az erőszak és elnyomás intézményesítése közvetlen kapcsolatban áll a fokozott rendőri jelenléttel és a szükséges támogatást biztosító gyakorlatok hiányával. Több évtizedes gyakorlat után Portland, Denver és Milwaukee vezetősége is beszünteti az iskolaőrséget. Az iskolai erőszak tényleges felszámolása érdekében innentől az iskoláknak rendőrök helyett pszichológusokat és szociális munkásokat biztosítanak, illetve újraosztják a forrásokat, hogy szélesebb körben biztosíthassák a biztonságos iskolai közeg megteremtésére fókuszáló közösségi programokat. Minneapolis önkormányzata egyhangúlag megszavazta a város rendőrségének feloszlását, és egy új, igazságosabb közbiztonsági modell kiépítésén dolgoznak. A minneapolis-i állami iskolákból szintén kivonták az őroket és augusztusig új, hatékonyabb gyakorlatot vezetnek be a biztonság fenntartására. A Los Angeles-i tankerületek elnöksége a héten megszavazta az eddig az iskolaőrség fenntartására használt források újraelosztását, és a teljes összeg 35 százalékát mostantól iskolai és közösségi programok támogatására fordítják. A rendszerszintű probléma felszámolásához az iskolai és szociális programok támogatása tehát döntő jelentőségű, de nem elég: a rendőri jelenlét csökkentése is kulcsfontosságú.

Eközben Magyarországon a kormány épp ellenkezőleg, az iskolaőrség szélesebb körű bevezetésén dolgozik. Az iskolaőrség a kontrollgyakorlás eszköze, amit bár a biztonságos közeg megteremtésének ígéretével vezetnek be, nemcsak, hogy nem oldja meg az iskolai erőszak problémáját, de az érdemi megoldások háttérbe szorításával tovább ront a helyzeten. Amennyiben a cél valóban az iskolai erőszak felszámolása, úgy az eszköz nem az iskolaőrség, hanem a szakértők által kínált komplex megoldások biztosítása. Minden eszköz, ami ezeknek a megoldásoknak a megvalósulását hátráltatja, így az iskolaőrség is: túrhetetlen.